

Het pedagogisch klimaat in verschillende vormen van residentiële jeugdhulp.

Een onderzoek naar de ervaring van professionals ten aanzien van het pedagogisch klimaat in alternatieve vormen en behandelgroepen.

Kirsten de Vries, S3224732

Masterthesis Orthopedagogiek

Faculteit der Gedrags- en Maatschappij Wetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

Begeleiders: Y.G. Riemersma, MSc & dr. A.E. Zijlstra

Tweede beoordelaar: dr. L.W. van Haften

21 april 2023

Aantal woorden: 9379

Abstract

The pedagogical climate within residential youth care refers to the education and care of young people. A positive pedagogical climate is a prerequisite for cognitive, social-emotional and personality development of young people. Sensitive and responsive educators, a stable residence, attention to autonomy, structure and the involvement of the network are components that influence the pedagogical climate. Furthermore, the working climate of professionals affects the pedagogical climate. Within residential youth care there is an increasing focus on small-scale and family-oriented living. Within this study, experiences regarding the pedagogical and working climate within regular treatment groups, small-scale facilities and family homes were examined. It was also examined whether a difference could be observed here. Thirty interviews with professionals were conducted, using q-methodology. The results showed that small-scale facilities and family homes are better able to connect to a positive pedagogical climate. Within these facilities, they are better able to act sensitively and responsively and offer more stability to youth. In addition, it emerged that the stability of the team influences the atmosphere within the team, but also influences the perceived workload. Also, the severity of the youth's problems plays a role for the perceived workload. Since small-scale facilities and family homes are better able to connect to a positive pedagogical climate, the government should focus more on developing and deploying these forms of residential help.

Samenvatting

Het pedagogisch klimaat binnen de residentiële jeugdzorg verwijst naar de opvoeding en verzorging van jongeren. Een positief pedagogisch klimaat is een voorwaarde voor cognitieve, sociaal-emotionele en persoonsontwikkeling van jongeren. Sensitieve en responsieve opvoeders, een stabiel verblijf, aandacht voor autonomie, structuur en het betrekken van het netwerk zijn componenten die van invloed zijn op het pedagogisch klimaat. Voorts heeft het werkklimaat van de professionals invloed op het pedagogisch klimaat. Binnen de residentiële jeugdzorg is een toenemende aandacht voor kleinschalig en gezinsgericht wonen. Binnen dit onderzoek zijn de ervaringen met betrekking tot het pedagogisch- en werkklimaat binnen reguliere behandelgroepen, kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen onderzocht. Tevens is gekeken of hier een verschil waar te nemen is. Er zijn dertig interviews met professionals afgenomen, waarbij gebruik is gemaakt van q-methodologie. Uit de resultaten is naar voren gekomen dat kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen beter in staat zijn om aan te sluiten bij een positief pedagogisch klimaat. Binnen deze voorzieningen zijn ze beter in staat om

sensitief en responsief te handelen en bieden ze de jongeren meer stabiliteit. Daarnaast is naar voren gekomen dat de stabiliteit van het team invloed heeft op de sfeer binnen het team, maar ook invloed heeft op de ervaren werkdruk. Tevens speelt de ernst van de problematiek van de jongeren en rol voor de ervaren werkdruk. Aangezien de kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen beter in staat zijn om aan te sluiten bij een positief pedagogisch klimaat, zou de overheid zich meer moeten richten op het ontwikkelen en inzetten van deze vormen van residentiële hulp.

Inleiding en theoretisch kader

Sinds 2015 is de jeugdzorg gedecentraliseerd naar de gemeenten en is de nieuwe Jeugdwet van kracht geworden. Het hoofddoel van de Jeugdwet is het bieden van tijdige hulp, dicht bij huis en op maat (Nijhof et al., 2020). De laatste jaren is er dan ook ingezet op ambulantisering van de jeugdhulp. Toch is het aantal jongeren dat gebruik maakt van jeugdhulp sinds 2015 toegenomen (CBS, 2022). Als blijkt dat een jongere niet meer thuis kan verblijven, wordt eerst gekeken naar een plek binnen de familie, vervolgens naar een pleeggezin en als laatst wordt gekeken naar een plek binnen de residentiële jeugdhulp (Bartelink et al., 2017). Residentiële jeugdhulp wordt gedefinieerd als een vorm van hulp waarbij jongeren op vrijwillige of gedwongen basis, dag en nacht buiten hun eigen omgeving verblijven. Hierbij valt te denken aan leef- en behandelgroepen (De Lange et al., 2015). Binnen deze traditonele behandelgroepen wonen jongeren doorgaans in groepen die bestaan uit rond de acht, tien of twaalf jongeren (Boendermaker et al., 2013).

De jongeren die terecht komen in de residentiële jeugdzorg hebben veelal te maken met complexe problematiek, vaak gecombineerd met problemen binnen het gezinssysteem, zoals een gecompliceerde ouder-kindrelatie en psychische en/of verslavingsproblematiek bij ouders (Jeugdzorg-Nederland, 2017; Konijn & Steege, 2013; Vermaes & Nijhof, 2014). Tussen de 60-98 procent van de jongeren in de residentiële jeugdhulp heeft traumatische ervaringen meegemaakt zoals mishandeling, verwaarlozing en geweld (Collin-Vézina et al., 2011). Deze gebeurtenissen hebben ingrijpende gevolgen voor de ontwikkeling van de jongere en zijn gerelateerd aan diverse psychische, gedrags- en hechtingsproblemen (Collin-Vézina et al., 2011; De Baat & Berger, 2018).

Een eerste evaluatie van de Jeugdwet in 2018 toonde aan dat er verschillende punten zijn die aandacht behoeven om te zorgen voor een effectiever jeugdstelsel (Nijhof et al., 2020). Een van deze speerpunten, opgenomen in het programma ‘Zorg voor de Jeugd’ (Ministerie van VWS, 2018) heeft betrekking op uithuisgeplaatste jongeren en onderstreept het belang van ‘zo veel mogelijk thuis of kleinschalig en gezinsgericht wonen en waar mogelijk binnen het eigen netwerk’. In het actieplan ‘De best passende zorg voor kwetsbare jongeren’ (BGZJ, 2019) wordt gesproken over het toenemende belang van een individuele, integrale, specialistische aanpak van jongeren, die berust op maatwerk, met veel aandacht, contact en zorg. De ontwikkeling van alternatieve en kleinschalige vormen van residentiële jeugdhulp is een prominent onderdeel daarvan.

Bij kleinschalig en gezinsgericht wonen kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een gezinshuis of aan een kleinschalige voorziening. In een gezinshuis wonen een aantal jongeren,

meestal drie tot zes, samen met de gezinshuisouders. De gezinshuisouders vormen meestal een echtpaar en proberen zoveel mogelijk het klimaat van een gezinssituatie te creëren. De gezinshuisouder woont in het gezinshuis en treedt in een 24-uurssituatie, zeven dagen per week, op als plaatsvervangend ouder (De Baat & Berg-le Clercq, 2013). De gezinshuisouder heeft vaak een pedagogische of didactische achtergrond (De Baat & Berg-le Clercq, 2013). Een kleinschalige voorziening neemt de positie in tussen een gezinshuis en een residentiële leefgroep. Een belangrijk verschil met een gezinshuis is dat professionals niet zelf in het kleinschalig verblijf wonen. Het onderscheid met een residentiële behandelgroep is de kleine schaal van de groep van jongeren en het team, die een gezinsachtige opvoedomgeving creëert (Mourtis & Addink, 2021). Het pedagogisch klimaat verwijst naar de opvoeding en verzorging van jongeren in de residentiële jeugdhulp (De Lange et al., 2015). Een positief pedagogisch klimaat is een voorwaarde voor cognitieve, sociaal-emotionele en persoonsontwikkeling van jongeren (Van der Helm et al. 2011;2018).

In een positief pedagogisch klimaat ervaren jongeren veel ondersteuning van responsieve opvoeders (Van der Helm, 2011). Het creëren van een positieve, ondersteunende omgeving voor de jongeren is belangrijk (Department of Health, 1998; Leipoldt, 2021). Het gaat om een pedagogisch klimaat waarin gekeken wordt naar de individuele behoeften van jongeren en waarbij jongeren in staat worden gesteld om belangrijke vaardigheden te ontwikkelen en zij zich veilig en begrepen voelen. Een aantal studies laten zien dat jongeren het belangrijk vinden dat professionals naar hen luisteren en begrip en medeleven tonen (Harder et al., 2006). Wat voorts van belang is, is een positieve relatie tussen de jongere en de professionals (Harder, 2011). Voor het opbouwen van een relatie met een jongere met zware emotionele en gedragsmatige problemen is het van belang om een balans te vinden tussen empathie en emotionele steun aan de ene kant en een goede samenwerkingsrelatie, die zich richt op de taken en doelen van de behandeling, aan de andere kant (Harder, 2011). Het bieden van een standvastig (maar niet hard) therapeutisch klimaat in combinatie met consistente (maar niet opdringerige) emotionele ondersteuning biedt de beste kansen voor de ontwikkeling van jongeren (Harder, 2011). Jongeren zijn in staat te herstellen als zij een emotioneel beschikbaar hechtingsfiguur hebben die sensitief, responsief, voorspelbaar en stabiel is (Bartelink & De Baat, 2013; Boris & Zeanah, 2005; Juffer 2010; Bakermans-Kranenburg et al., 2003; Jongepier et al., 2010). Daarnaast speelt de fysieke omgeving binnen de residentiële jeugdzorg een rol. Een huiselijke omgeving, waar de jongere zich veilig voelt is van belang. In het materiaalgebruik (zachte vloeren, sfeervolle belichting) kunnen keuzes gemaakt worden die de huiselijkheid bevorderen (Bailey, 2002).

Ook is voor de ontwikkeling van de jongere van belang dat er sprake is van stabiliteit in de opvoeding (Christiansen et al., 2010; Stubenbort et al., 2010). Een gebrek aan stabiliteit en toekomstperspectief, kan resulteren in onzekerheid bij de jongeren, wat weer een negatief effect kan hebben op de behandeling van de jongeren (Lindqvist, 2011; Wiersma & Van der Kooi, 2017). Tevens hebben jongeren op grond van het Kinderrechtenverdrag recht op continuïteit in de opvoeding (UN General Assembly, 2010). Ook is stabiliteit van belang voor veilige hechtingsrelaties (Juffer, 2010). Het herhaaldelijk overplaatsen van uithuisgeplaatste jongeren schaadt de gehechtheid (Christiansen et al., 2010) en vergroot de kans op een negatieve ontwikkeling en het welzijn van de jongere (Bartelink & de Baat, 2013). Na een uithuisplaatsing is het doel om jongeren een vaste verblijfplaats te bieden, zodat zij een stabiele leefomgeving hebben en een continuïteit in zorg kunnen ontvangen (Bartelink et al., 2017; Konijn et al., 2019). Tevens dient het toekomstperspectief voor de jongere duidelijk te zijn, dit wordt beschouwd als een algemeen werkzame factor binnen de jeugdhulp (Harder et al., 2020). Daarnaast dient er sprake te zijn van minimale repressie en dient er een goede sfeer te zijn in termen van positieve onderlinge verhoudingen.

Voorts dienen jongeren zich te ontwikkelen in autonomie, zingeving en competentie (Van der Helm et al., 2011; Ryan & Deci, 2000). Het uitoefenen van verantwoordelijkheid en de mogelijkheid om zelf keuzes te maken, valt onder autonomie. Autonomie is een van de drie psychologische behoeftes die volgens de zelfdeterminatietheorie van Ryan en Deci vervuld dienen te worden (Ryan & Deci, 2000). Het ervaren van autonomie draagt bij aan intrinsieke motivatie wat weer kan resulteren in sociaal gedrag, veerkracht en een hogere behandelmotivatie (Leipoldt, 2021; Van der Helm et al., 2018; Ryan & Deci, 2000). Het is dan ook van belang dat jongeren gestimuleerd worden om zelf problemen op te lossen en nieuwe dingen uit te proberen (Jongepier et al., 2010). Daarnaast dienen jongeren betrokken te worden bij beslissingen over hun dagelijkse leven en de zorg die zij ontvangen, omdat dit een positieve bijdrage kan leveren aan hun zelfvertrouwen. (Gilligan, 2000; Cashmore, 2002). Voorts is het voor de jongere van belang dat er een plek is waar hij of zij zich terug kan trekken en die zelf ingericht kan worden (Boendermaker et al., 2013). Een inrichting die van goede kwaliteit is, kan de sociale interactie positief beïnvloeden en kan een positieve invloed hebben op het zelfvertrouwen van jongeren (Docherty et al., 2006).

Het begeleiden van de jongere in de interactie met zijn ouders en netwerk is essentieel, zodat de kans dat zij deel blijven of deel worden van het netwerk van de jongere wordt vergroot (De Lange et al., 2015). Door samen te werken met ouders en het netwerk, kunnen zij zoveel mogelijk de regie behouden, wat erin kan resulteren dat ouders zich serieus genomen voelen

en dat zij hun verantwoordelijkheid als ouders blijven nemen (De Lange et al., 2015). Indien ouders een duidelijke plaats hebben in de hulpverlening, vergroot dit de kans op een goede uitkomst van de hulp aan de jongere (Harder et al, 2006).

Het moet voor jongeren duidelijk zijn wat er van hen wordt verwacht in het dagelijks leven en rond specifieke taken (Jongepier et al., 2010). Structuur en regels zorgen voor duidelijkheid en houvast voor jongeren en professionals en dragen bij aan een gevoel van veiligheid en competentie (De Lange et al., 2015; Van der Helm et al., 2009). Indien de dagindeling van de jongere enigszins voorspelbaar is, brengt dit rust voor de jongere (De lange et al., 2015). Bij het toepassen van regels is uit onderzoek naar voren gekomen dat er tussen professionals onderling verschillen kunnen ontstaan, waardoor het voor jongeren lastiger te begrijpen is. Het stellen van grenzen met uitleg waarom iets wel of niet kan verdient daardoor de voorkeur (Van der Helm & Hanrath, 2011). Naast structuur en regels is het meedoen aan activiteiten belangrijk voor de ontwikkeling en veerkracht van jongeren (Milligan & Stevens, 2006). Jongeren die uit huis geplaatst zijn hebben positieve ervaringen nodig en het ondernemen van activiteiten is belangrijk voor het zelfvertrouwen en aangaan van relaties met anderen (De Lange et al., 2015).

Tenslotte is als voorwaarde om een positief leefklimaat te creëren en behouden van belang dat er voor de professionals een positief werkklimaat heerst (Mourtins & Addink, 2021). Er zijn een aantal organisatiekenmerken die bijdragen aan een goede kwaliteit van zorg binnen de residentiële jeugdzorg. In de residentiële jeugdzorg werken de professionals in teams. De wijze waarop een team met elkaar samenwerkt, heeft invloed op zowel het welzijn van de professionals als het welzijn van de jongeren. De ondersteuning van het team en de waardering die zij ontvangen van de teamleider zijn van invloed op het dagelijkse handelen van de professionals (Harder et al., 2006). Teams kunnen hun werk beter verrichten als er sprake is van stabiliteit. Wisselingen in het team zorgt voor onrust en beïnvloed de kwaliteit. Ook wisselingen in de groep van jongeren zorgt voor aanpassingsproblemen bij zowel de jongeren als professionals (Clough et al., 2006). Organisaties die klein zijn en geleid worden door één persoon met een duidelijke rol als leider, waarvan de aandacht niet wordt afgeleid door reorganisaties en die ervoor kan zorgen dat professionals met één duidelijke visie werken, blijken betere uitkomsten te hebben. Het lijkt erop dat dit beter lukt als de organisatie niet te groot is (Clough et al., 2006).

Binnen de residentiële jeugdzorg nemen de jongeren met ernstige gedragsproblemen binnen de instelling toe, het lijkt daardoor verstandig om de groepen niet groter te maken dan zes tot acht jongeren (Boendermaker et al., 2013). Er zijn aanwijzingen dat een geringe

groepsgrootte een werkzame factor is binnen de residentiële jeugdhulp (Harder et al., 2006; Berridge 2002;). Daarnaast lijkt het bieden van een positief pedagogisch klimaat op een plek met meer dan acht jongeren moeilijk te verwezenlijken (Nijhof et al., 2020). Allereerst doordat sprake is van een relatief groot team van medewerkers dat verantwoordelijk is voor diensten, waardoor er voor jongeren weinig stabiliteit is met betrekking tot opvoeders. Dit maakt het lastiger om een behandelrelatie met de jongere aan te gaan (Nijhof et al., 2020). Ook worden jongeren binnen de reguliere behandelgroepen veelvuldig overgeplaatst, wat het opbouwen van een behandelrelatie bemoeilijkt en ook niet ten goede komt aan de relatie met andere jongeren op de groep (Nijhof et al., 2020). Daarnaast speelt mee dat er weinig ruimte is voor een individuele benadering (Steege et al., 2016). Kleinschalige en gezinsgerichte vormen van jeugdhulp kunnen wellicht een meer relatie- en ontwikkelingsgericht pedagogisch klimaat bieden en daardoor beter aansluiten bij de complexe problematiek die kenmerkend is voor de jongeren binnen de residentiële jeugdzorg (Bastiaansen et al., 2019). Er wordt gedacht dat kleinschalige groepen meer mogelijkheden bieden om te zorgen voor een individuele benadering en stabiliteit met betrekking tot opvoeders, omdat de teams met professionals uit een beperkt aantal opvoeders bestaat (Nijhof et al., 2020). Daarnaast kunnen de professionals sensitief aansluiten bij de behoeften van de jongeren en is een kleine groep overzichtelijker voor de professional, wat bijdraagt aan de veiligheid en onderlinge verhoudingen en waardoor er meer rust op de groep kan zijn (Nijhof et al., 2020). Doordat de ontwikkeling van alternatieve en kleinschalige vormen van residentiële jeugdhulp nog maar recentelijk op gang is gekomen, is er nog maar weinig onderzoek naar het pedagogisch klimaat binnen deze voorzieningen gedaan. Dit onderzoek richt zich op het pedagogisch klimaat in verschillende vormen van residentiële jeugdhulp. Het gaat om residentiële behandelgroepen, kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen. Het doel van het onderzoek is om in zeven verschillende organisaties van residentiële jeugdhulp het pedagogisch klimaat en het werkklimaat met elkaar te vergelijken. Het gaat daarbij om twee reguliere vormen van residentiële hulp, drie kleinschalige voorzieningen en twee gezinshuizen. Het doel van het onderzoek is om een antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

1. Hoe ervaren professionals het pedagogisch klimaat in de verschillende vormen van residentiële jeugdhulp?
2. In hoeverre zijn er verschillen waar te nemen tussen het pedagogisch klimaat in de verschillende vormen van residentiële jeugdhulp?
3. Hoe ervaren professionals het werkklimaat in de verschillende vormen van residentiële jeugdhulp?

4. In hoeverre zijn er verschillen waar te nemen met betrekking tot het werkklimaat in de verschillende vormen van residentiële jeugdhulp?

Er wordt verwacht dat de professionals in de kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen een positievere ervaring hebben met betrekking tot het pedagogisch klimaat en het werkklimaat in vergelijking met de professionals binnen de residentiële behandelgroepen.

Methode

Design

Er zal gebruik worden gemaakt van data welke verzameld is bij een promotieonderzoek uitgevoerd door Riemersma et al (n.d). In voormeld onderzoek zijn zeven verschillende organisaties binnen de residentiële jeugdhulp betrokken. Het doel van het promotieonderzoek is om uitkomsten voor jongeren in verschillende vormen van residentiële jeugdhulp in kaart te brengen. Om in het huidige onderzoek een beeld te kunnen vormen over het pedagogisch klimaat en het werkklimaat zal gebruik worden gemaakt van kwalitatieve data, afkomstig uit interviews met professionals.

Setting

Het onderzoek wordt bij zeven verschillende groepen in de residentiële jeugdhulp uitgevoerd. Het betreft twee reguliere vormen van residentiële jeugdhulp, drie kleinschalige voorzieningen en twee gezinshuizen. De kenmerken van de deelnemende organisaties worden weergegeven in tabel 1.

Tabel 1 Overzicht geïncludeerde organisaties

Voorzien- ing	Vorm hulp	van jongeren	Aantal jongeren	Leeftijden	Aantal professionals per dienst	In gewone woonwijk	Overige kenmerken
A	Regulier		10	6-12	2/3 op 10 kinderen	Nee	De meeste kinderen gaan intern naar school.
B	Regulier		8	12-18	2	Nee	Is vaak voor 6 maanden. Doel is behandeling bieden en perspectief te zoeken.
C	Kleinschalige Voorziening		6-8	6-23	3 (op 8 kinderen)	Ja	Vaste financiering
D	Kleinschalige voorziening		Huis 1: 5 Huis 2: 9 In verschillend e huizen	12-18+	Verschilt per dienst	Ja.	Beide huizen worden meegenomen als een vorm.

		naast elkaar				
E	Kleinschalige voorziening	5	12-18	1 (1 op 5)	Ja	Perspectief tot 18 jaar.
F	Gezinshuis	4	12+	2 (op kinderen)	4 Ja.	Onderaannemer. Jongeren mogen blijven tot na 18 jaar. Partner heeft ook een andere baan. Een van de gezinshuisouders is altijd thuis.
G	Gezinshuis	Gezinshuis 1: 6 16+ groep: 5 Externe gezinshuis 1: 4	10-18+	Gezinshuis 1: 1- 2 16+ groep: 1 Externe gezinshuis 1: 2	Ja	

Populatie en Steekproef

Er is voor dit kwalitatieve onderzoek gebruik gemaakt van een doelgerichte steekproef. In het promotieonderzoek van Riemersma et al. (n.d.) zijn negenendertig jongeren geïncludeerd. Per jongere is één professional betrokken. Een professional is iemand die betrokken is bij de begeleiding en behandeling van de jongere. Dit kan zijn een pedagogisch medewerker, een gezinshuisouder, een teamleider of een gedragswetenschapper. In totaal zijn in dit onderzoek dertig professionals betrokken. De gemiddelde leeftijd van de professionals is 33.5 jaar (n=26). De kenmerken van de populatie en steekproef zijn weergegeven in tabel 2.

Tabel 2 Overzicht populatie.

Vorm van hulp	Aantal professionals (n=)	Gemiddelde leeftijd van de professional Gem. SD		Geslacht van de professional	Aantal jongeren (n=)	Gemiddelde leeftijd van de jongeren Gem. SD		Geslacht van de jongere % meisje
Regulier (A)	5	28.20	8.17	80%	8	10.6	0.55	25%
						(n=4)		(n=8)
Regulier (B)	5	31.50	4.51	60%	4	15.67	2.52	50%
		(n=4)				(n=3)		
Kleinschalige voorziening (C)	8	28.50	1.87	87.5%	8	15.71	2.56	50%
		(n=6)				(n=7)		

Kleinschalige voorziening (D)	7	31.50	4.51	85.71%	10	16.00 (n=3)	3.61	60%
Kleinschalige voorziening (E)	3	38.23	10.12	100%	2	15.50	2.12	50%
Gezinshuis (F)	1	54		100%	4	15.25	1.26	75%
Gezinshuis (G)	1	57		100%	3	15.33	1.53	0%

^an=30 professionals

^bn= 39 jongeren

Procedure

Bij de aanmelding van een jongere voor plaatsing in een residentiële behandelgroep, kleinschalige voorziening of gezinshuis, is de jongere en eventueel zijn ouders gewezen op het onderzoek. Bij instemming om deel te nemen aan het onderzoek is een afspraak met de jongere en (indien mogelijk) zijn ouders gemaakt om het onderzoek nader toe te lichten. Indien een jongere tussen de zes en achttien jaar mee wil werken aan het onderzoek, wordt schriftelijk toestemming gevraagd bij de gezagdragers van de jongere. Aan jongeren tussen de twaalf en achttien jaar wordt zelf ook schriftelijk toestemming gevraagd. Aan de ouders en professionals is tevens toestemming gevraagd voor deelname aan het onderzoek. Per jongere werkt één professional mee aan het onderzoek. Voorafgaand aan het interview is toestemming gevraagd om het gesprek te mogen opnemen.

Instrument

Voor dit onderzoek zal gebruik worden gemaakt uit de kwalitatieve data verkregen uit interviews. Bij het afnemen van de interviews is gebruik gemaakt van q-methodologie. Deze methodologie is zowel kwalitatief als kwantitatief van aard en wordt gebruikt om patronen in opvattingen van professionals in kaart te brengen (Watts & Stenner, 2012). In een Q methodologie onderzoek worden aan de hand van vooraf opgestelde uitspraken aan professionals gevraagd een ordening aan te brengen over hun ervaringen met het pedagogisch

klimaat in de vorm van hulp. De set met statements over het pedagogisch klimaat is gebaseerd op methodiekboeken van de vormen van hulp. Door een onderzoeker zijn de kernelementen van de methodiek uit de methodiekboeken en richtlijnen onderscheiden, zodat er tot een set met statements gekomen kon worden. De statements bestaan in totaal uit zevenentwintig kaartjes. Tevens vallen onder het Q methodologie onderzoek interviews. De kwalitatieve data verkregen uit deze interviews zal gebruikt worden in dit onderzoek om een antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvragen.

Een interview bestaat uit drie onderdelen: uitleg(1), leggen van de Q-sort(2) en interview over de gelegde Q-sort(3). Het gesprek start met een uitleg van het onderzoek. Vervolgens wordt gevraagd om de kaartjes te verdelen in de volgende drie groepen: komt veel voor, komt een beetje voor, komt niet of bijna niet voor. Na deze verdeling wordt de Q-sort door de professional gelegd. Na het leggen van de Q-sort wordt de professional gevraagd om de gelegde Q-sort toe te lichten. In de toelichting op de kaartjes wordt gevraagd of de uitspraken op de kaartjes als steunend ervaren worden in de groep en of deze op de behoeften van de jongeren aansluiten. Ook wordt gevraagd of er uitspraken ontbreken en of de professional uitspraken zou willen toevoegen wat belangrijk zou kunnen zijn voor de jongere die woont op een residentiële behandelgroep, een kleinschalige voorziening of gezinshuis. Tevens zullen er vragen worden gesteld over de organisatorische elementen van residentiële hulp (samenwerking ouders, werkklimaat, opleiding, zelfstandigheid, financiering) en in hoeverre de professionals denken dat dit als ondersteunend wordt ervaren door de jongeren.

Om een beeld te krijgen van onder andere het werkklimaat, is een aanvullend interviewschema voor professionals ontwikkeld. Deze vragen zijn gebaseerd op organisatorische elementen die positief kunnen bijdragen aan de uitkomsten van residentiële hulp voor jongeren (Boendermaker et al., 2013).

Analyse

De interviews met de professionals zijn, na toestemming opgenomen. Na opname zijn de interviews getranscribeerd met behulp van het programma F4. De interviews zijn vervolgens thematisch geanalyseerd om inzicht te krijgen in de ondersteunende elementen van hulp (Braun & Clarke, 2006). Thematisch analyseren is een methode voor het identificeren, analyseren en rapporteren van patronen of thema's binnen data (Braun & Clarke, 2006). Voor het analyseren zijn de interviews gecodeerd met behulp van het programma Atlas.ti. Er waren vooraf vier hoofdthema's opgesteld, op basis van bestaande literatuur, te weten: sensitiviteit, stabiliteit, randvoorwaarden en autonomie. Tijdens het coderen zijn er op basis van de ervaringen van professionals inductief twee hoofdthema's toegevoegd, te weten: netwerk en werkklimaat. Na

het vaststellen van de hoofdthema's zijn inductief subthema's toegevoegd aan de hoofdthema's. De interviews zijn eerst per organisatie gecodeerd en geanalyseerd. Vervolgens zijn de resultaten per vorm geanalyseerd en beschreven.

Ethische aspecten

Het promotieonderzoek uitgevoerd door Riemersma et al., (n.d.) is goedgekeurd door de ethische commissie van de faculteit GMW, Rijksuniversiteit Groningen.

Resultaten

Sensitiviteit

Residentiële behandelgroepen

Binnen de residentiële behandelgroepen geven de professionals aan dat ze sensitief en responsief zijn. In de *benadering van de jongere* proberen ze te letten op de dingen die goed gaan en hier de nadruk op te leggen. De professionals geven aan dat ze een individuele benadering nastreven, maar dat dit niet altijd gehaald kan worden. “*Dus dan soms kun je net niet doen wat misschien met dat kind echt goed is, omdat dat ten nadele zal gaan van de groep.*” (Pedagogisch medewerker, 39 jaar, vorm A). Professionals proberen uit te stralen dat jongeren alles tegen ze kunnen vertellen, opmerkingen worden niet snel afgekeurd. Op deze wijze proberen ze uit te stralen dat ze naar de jongeren *luisteren*. Een van de professionals geeft aan dat het fijn zou zijn als ze daarbij minder op de consequentie zouden zitten, zodat jongeren het idee hebben dat ze echt iets kunnen vertellen, zonder daarvoor gestraft te worden. De jongeren hebben een coach of mentor die ze *ondersteunt bij de dagstructuur* zoals school en werk. De meerderheid van de professionals geeft aan dat er te weinig tijd is om de jongeren te ondersteunen bij sport en hobby's. Er wordt door de professionals geprobeerd om een *huiselijke omgeving* te creëren, maar zij geven aan dat bijna alle jongeren het niet als hun thuis zien.

Kleinschalige voorzieningen

Kenmerkend voor een van de alternatieve vormen is dat ze bij de *benadering van de jongere* echt letten op wat goed gaat, zij willen een band opbouwen met de jongeren en vanuit die relatie werken. De andere kleinschalige voorzieningen geven aan dat zij, waar mogelijk, een positieve benadering van de jongere hebben. Echter, geven de professionals aan dat zij ook regelmatig geconfronteerd worden met dingen die minder goed gaan. Zo stageneert de schoolloopbaan van de jongeren daar regelmatig, hier wordt dan wel de nadruk op gelegd. De professionals geven aan dat zij naar jongeren willen *luisteren* en dat zij alles kunnen bespreken. Ook binnen deze vorm hebben de jongeren een coach of mentor die ze *ondersteunt bij de dagstructuur* zoals school, werk en dagbesteding. Professionals gaan met de jongeren in

gesprek over wat zij willen met betrekking tot school en dagbesteding en proberen jongeren hierin te stimuleren en motiveren. Kenmerkend voor één van de kleinschalige voorzieningen is dat alleen jongeren uit de gemeente geplaatst worden, waardoor jongeren op dezelfde school en sportvereniging kunnen blijven. Volgens de professionals is dit erg prettig voor de jongeren. De professionals van de andere kleinschalige voorzieningen geven aan dat het ondersteunen bij sport en hobby's ingewikkeld kan zijn, door het uitzoeken van de financiën, waardoor dit proces soms stagneert. Ook binnen de kleinschalige voorzieningen proberen de professionals een *huiselijke omgeving* te creëren, door een gezellig aankleding, het spelen van een spelletje of gezamenlijk televisie kijken. De professionals geven aan dat de meerderheid van de jongeren de voorziening niet als thuis ervaart, omdat zij veelal de plek bij hun vader en/of moeder als thuis zien. Wat volgens sommige professionals bijdraagt aan de huiselijke omgeving is dat de voorziening in een normale woonwijk is geïntegreerd en dat jongeren dit als prettig ervaren.

Gezinshuizen

De focus in de *benadering van de jongere* ligt op wat de jongeren goed doen. Er wordt geprobeerd om positief te zijn en te kijken wat een jongere individueel nodig heeft, zodat de professional hierbij kan aansluiten. De professionals proberen te *luisteren* naar de jongeren en als jongeren iets willen bespreken hier tijd voor vrij te maken. Zij geven aan het belangrijk te vinden om aan te sluiten bij de vragen van jongeren. Door met jongeren in gesprek te gaan over wat een jongere wil, *ondersteunen professionals bij de dagstructuur* van een jongere. Hobby's en sport wordt gestimuleerd en ze proberen jongeren hierin te motiveren, maar veel jongeren zijn hier moeilijk voor te motiveren. De professionals binnen het gezinshuis proberen een *huiselijke omgeving* te creëren door er te zijn voor de jongeren. Niet alle jongeren in het gezinshuis zien het gezinshuis als hun thuis. Volgens een van de professionals is dit ook afhankelijk van in hoeverre er nog contact is met de ouders.

Stabiliteit

Residentiële behandelgroepen

De professionals geven aan dat de jongeren *instabiliteit in hun verblijf* zullen ervaren. De behandelgroepen zijn leeftijdsgebonden. Volgens sommige professionals kan het voor jongeren lastig zijn als ze niet goed weten hoe lang ze op de behandelgroep zullen verblijven en wat hun toekomstperspectief zal zijn. Er is weinig *stabiliteit in het team* van professionals, doordat er weinig personeel is en er veel wisselingen in het team zijn geweest. Jongeren weten daardoor niet altijd welke professional er aan het werk is of kennen de professional die aan het werk is niet goed. In principe kunnen de jongeren op een bord zien welke professionals er aan het werk zijn. Professionals geven aan dat jongeren het prettig vinden om te weten wie er aan

het werk is. De professionals merken dat jongeren ander, negatiever, gedrag vertonen als er veel invallers aan het werk zijn. De professionals geven aan dat de band tussen de jongeren op de groep wisselend is, maar er wordt ook niet perse gestreefd naar een goede band. Volgens de professionals kan het wel lastig zijn voor jongeren als er geen goede band is. *‘Ik denk dat dat heel lastig is! Want je woont hier 24/7 hè en je bent hier 24/7 en er zijn ook jongeren die weg gaan maar er zijn ook jongeren die hier 24/7 zijn en als je dan met een paar niet kan vinden, dat lijkt mij helemaal niet leuk!’* (Pedagogisch medewerker, 22 jaar, vorm A).

Kleinschalige voorziening

De jongeren hebben in beginsel een *stabiel verblijf* en kunnen zo lang blijven als nodig is. De professionals geven eenduidig aan dat ze denken dat dit helpend is voor de jongeren. *‘Ja we hebben echt kinderen die gewoon voor het eerst kinderen hier die geen tas bij de deur hebben staan.’* (Pedagogisch medewerker, leeftijd onbekend, vorm C). De professionals geven aan dat er geen *stabiliteit in het team* is. Door een reorganisatie en onderbezetting was het voor jongeren niet altijd duidelijk welke professionals er aan het werk waren. De jongeren kunnen op een bord zien welke professional er aan het werk is. De *band tussen de jongeren* is wisselend, maar volgens sommige professionals is het ook goed dat de jongeren hun vriendschappen en netwerk buiten de deur hebben. Bij een van de geïncludeerde vormen proberen ze wel te werken aan het versterken van de band, door activiteiten voor de jongeren te organiseren

Gezinshuis

Professionals geven aan dat jongeren *stabiliteit in het verblijf* ervaren en daarnaast is het kenmerkend voor het gezinshuis dat jongeren ook *stabiliteit in het ‘team’* ervaren. Het is voor de jongeren heel duidelijk dat de gezinshuisouders er zijn om voor de jongeren te zorgen. Er is voor de jongeren geen harde leeftijdsgrens waarop ze het gezinshuis moeten verlaten, ze kunnen zo lang blijven als noodzakelijk is. Volgens de professionals is deze stabiliteit erg helpen voor de jongeren, zodat het gezinshuis de basis is van waaruit ze verder kunnen leren. De *band tussen de jongeren* is goed, maar hier wordt niet specifiek op ingezet.

Autonomie

Residentiële behandelgroepen

Over het algemeen proberen de professionals aan te sluiten bij de *eigen keuzes* die jongeren zouden willen maken, waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van de jongere. Er wordt niet altijd meegegaan met de keuzes die de jongere zou willen maken. *‘Maar jongeren weten soms niet wat het beste voor ze is, maar ik vind het ook heel erg het is ook heel gek dat iemand anders, die jou helemaal niet zo goed kent, daar een keuze over maakt.’*

(*Pedagogisch medewerker, 31 jaar, vorm B*). Er wordt gewerkt aan de *zelfstandigheid* van de jongeren, maar de mate waarin is afhankelijk van het doel van het verblijf en de leeftijd van de jongere. Taken voor kinderen zijn bijvoorbeeld stofzuigen, kamer opruimen, afdrogen en afwassen. Voor jongeren kan daar boodschappen doen, koken en leren omgaan met financiën bijkomen, zodat meer naar zelfstandigheid kan worden toegewerkt. Doordat sommige organisaties veel met invallers hebben gewerkt, is het werken aan zelfstandigheid er volgens sommige professionals bij in geschoten. Een van de professionals geeft aan dat invallers het vaker spannend vinden en bang zijn dat het misgaat terwijl zij aangeeft van *'laat het maar misgaan, dan hebben we een leermoment. Daar kan je van leren'* (*Pedagogisch medewerker, 49 jaar, vorm A*). De jongeren hebben allemaal hun *eigen plek* en dit is hun slaapkamer. De jongeren mogen hun kamer zelf inrichten, behoudens een aantal regels. Na het eten is er een verplicht rustmoment op de kamer, volgens sommige professionals zijn er jongeren die dit lastig vinden en geven sommige jongeren aan dat zij zich niet prettig voelen alleen op hun kamer.

Kleinschalige voorziening

Professionals geven aan dat ze nog meer zouden kunnen aansluiten bij de *eigen keuzes* die jongeren zouden willen maken. Professionals vinden het wel belangrijk dat jongeren eigen keuzes mogen maken en jongeren mogen meedenken, maar er wordt niet altijd met hun keuze meegegaan. De professionals geven aan dat ze graag willen zorgen voor de jongeren, daardoor worden ze soms minder in hun *zelfstandigheid* gestimuleerd dan ze zouden willen. *'Dus daar ben ik wel eens mee aan het worstelen, want aan de ene kant wil je dat kinderen leren om zonder ons te kunnen. Aan de andere kant zijn het nog echt jonge kinderen die het ook verdienen om af en toe vertroeteld te worden en gehaald en gebracht en dan is het wel snel van goh verwennen we ze niet te veel. Denk ik ja weet je dat doen ouders vanuit hun hart ook en dat zijn ook de dingen die ze juist op hele jonge leeftijd gemist hebben. Dus die wil je ook ergens wel compenseren.'* (*Teamleider, 38 jaar, vorm D*). Indien de jongeren al ouder zijn, gaan ze meer richting zelfstandigheid en worden de jongeren ook voor meer dingen verantwoordelijk gehouden, passend bij hun perspectief. De professionals willen de jongeren dan ook zelf dingen laten ervaren, zodat ze daarvan kunnen leren. *'Dus en dan dan loop je soms wel wat achter de feiten aan. Ik denk dat dat wel typerend is voor [vorm van hulp]. Je probeert de verantwoordelijkheid terug te geven maar als dat niet lukt, dan lijkt het net alsof we niks doen zeg maar.'* (*Teamleider, 30 jaar, vorm D*). Ook binnen de kleinschalige voorziening is de slaapkamer voor de jongeren een *eigen plek*, welke ze, behoudens een aantal regels, zelf mogen inrichten.

Gezinshuis

Jongeren mogen bij het gezinshuis in principe *eigen keuzes maken* en meedenken over belangrijke beslissingen. Volgens de professionals mogen ze eigenlijk over alles meedenken en vinden de jongeren dit erg fijn. De focus ligt binnen het gezinshuis niet op de *zelfstandigheid* van de jongeren. *‘In die zin verwen ik ze ook wel een beetje hoor. Maar dan denk ik van goh... ja ze hebben gewoon nog zoveel in te halen.’* (Gezinshuisouder, 54 jaar, vorm F). De jongeren hebben wel een aantal taken die ze moeten doen, maar ze mogen ook nog erg kind zijn. Het op eigen benen leren staan zou volgens de professional nog meer aandacht mogen krijgen. Ook binnen het gezinshuis heeft elke jongere een slaapkamer als *eigen plek*. Jongeren mogen hun kamer zelf inrichten en hier zijn geen regels voor.

Netwerk

Residentiële behandelgroepen

De *afstand tot het netwerk* is wisselend. Sommige jongeren vinden het lastig dat hun netwerk verder weg is, maar andere jongeren zijn het gewend. Als het netwerk van een jongere verder weg woont, wordt er met de ouders overlegd op welke wijze zij het contact willen vormgeven. Professionals vinden het *contact met het netwerk* belangrijk en vrienden en familie zijn dan ook welkom op de behandelgroep. Op deze wijze kunnen jongeren het contact met hun netwerk behouden. Daarnaast wordt *ouderbetrokkenheid* belangrijk gevonden. Professionals proberen ouders te betrekken bij belangrijke beslissingen en zij geven aan dat ouders dit als prettig ervaren. *‘Dat werkt vaak het allerbeste anders is het van: van mama hoeft het niet, dus. Ja als het van mama niet hoeft, dan gaan ze het echt niet doen.’* (Pedagogisch medewerker, 39 jaar, vorm A). Ouders kunnen geholpen worden in de interactie met hun kind, maar er is geen ruimte om ouders te ondersteunen bij hun eigen problemen. *‘Want uhm wij doen dat zoveel wij kunnen, maar daar zijn wij niet voor jammer genoeg. Ik vind eigenlijk wel dat wij daar wel wat in moeten uitstralen moeten gaan doen, veel meer. Maar ja dan kom je ook uhm uit op uren, geld. En volgens mij deden we dat vroeger wel wat ik hoorde.’* (Pedagogisch medewerker, 32 jaar, vorm B).

Kleinschalige voorziening

Volgens de professionals is het in de meeste gevallen prettig als jongeren dichtbij hun netwerk wonen, maar de *afstand tot het netwerk* is wisselend. Professionals vinden het *contact met het netwerk* belangrijk en willen jongeren hierin ook ondersteunen. Ze denken dat dit soms heel prettig voor de jongere kan zijn, omdat zij een vertaalslag kunnen maken en daarin een verhelderende stem kunnen zijn. Vrienden en familie van de jongere zijn welkom en dit contact wordt erg gestimuleerd. Volgens een van de professionals nodigen jongeren vrienden niet snel

uit, omdat ze op een groep wonen en ze zich daarvoor schamen. *Ouderbetrokkenheid* wordt erg belangrijk gevonden. ‘‘Uhhh dus ik vind die samenwerking heel belangrijk! Met ouders. Als die.. Je ziet ook als het er niet is, of als je ziet dat de ouder niet op één lijn staat met hoe wij hier zijn dan zie je dat ook bijna direct terug in het kind.’’ (Pedagogisch medewerker, 26 jaar, vorm C). De professionals kunnen de ouders geen ondersteuning bieden bij hun problemen, maar bieden wel ondersteuning bij de opvoeding van hun kinderen. Indien ouders specifieke hulp nodig hebben is daar een ambulante medewerker of systeemtherapeut voor.

Gezinshuis

De *afstand tot het netwerk* is voor de meeste jongeren klein. Het *contact met het netwerk* vinden de professionals belangrijk en daarom ondersteunen ze jongeren hier ook bij. Vrienden en familie van de jongeren zijn welkom. Professionals geven aan dat niet alle jongeren willen dat vrienden en familie op bezoek komt in het gezinshuis. Ook hier wordt *ouderbetrokkenheid* belangrijk gevonden. De professionals proberen ouders te betrekken bij belangrijke beslissingen en daarbij aan te sluiten bij de wensen van de ouders. Indien ouders zelf problemen hebben, proberen de professionals mee te denken, maar zullen ze de ouders verder niet ondersteunen bij hun problemen.

Randvoorwaarden

Residentiële behandelgroepen

Volgens de professionals is er een erg strikte *dagstructuur* met vaste eet- en drinkmomenten en vinden de meeste jongeren deze structuur fijn, zodat ze weten waar ze aan toe zijn. De meeste professionals zouden meer *activiteiten* willen doen met de jongeren. ‘‘Ja ik zou het wel willen. Gaan een keer lekker vrijdagmiddag naar de markt met zijn allen... Maar ja hmmm dan ligt mijn werk ook weer stil, kan ik ze beter binnen houden of in de tuin en dan kunnen ze daar spelen en dat kan ik ook doen. En dat gaat wel ten koste soms van hun.’’ (Pedagogisch medewerker, 23 jaar, vorm A). Tevens was er volgens de professionals eerder meer geld om activiteiten te ondernemen. ‘‘En misschien ook wel dat we de afgelopen, ik werk hier nu elf jaar bijna, ehh dat we de regering noemt het efficiënt werken en ik noem het, er is gewoon minder tijd voor een jongere dus doe je wat je moet doen.’’ (Pedagogisch medewerker, 37 jaar, vorm B) Er zijn vaste *regels en afspraken*, maar jongeren hebben ook individuele regels en afspraken, waarbij jongeren steeds meer vrijheid kunnen verwerven. Volgens professionals is het belangrijk om regels op de groep te hebben, zodat jongeren weten waar ze aan toe zijn, maar jongeren vinden veel regels ook wel ‘‘geneuzel’’, aldus een professional.

Kleinschalige voorziening

In de basis is er wel een vaste dagstructuur, er zijn vaste eetmomenten en het avondritueel is bij de meeste jongeren gelijk. Jongeren hebben zelf invloed op de dagstructuur en volgens de professionals vinden jongeren dit fijn. Of er *activiteiten* worden ondernomen is erg wisselend. Bij een van de geïncludeerde vormen worden veel activiteiten ondernomen. Deze ruimte hebben zij, doordat er een vaste financiering is en zij een ruime bezetting hebben qua personeel. Een van de andere vormen geeft aan dat het financieel ingewikkeld kan zijn om activiteiten te ondernemen met de jongeren, maar dat ze dit wel graag meer zouden willen doen. “*Ja leuke dingen doen dat is zo belangrijk. Ook voor het contact en voor de ontspanning. Dus dat zou ik eigenlijk wel veel meer willen.*” (Teamleider, 38 jaar, vorm D). Bij weer een andere vorm hebben jongeren weinig behoefte aan het ondernemen van activiteiten. Binnen de kleinschalige voorzieningen zijn enkele *basisregels en afspraken*. Verder zijn er voornamelijk individuele afspraken, welke zijn afgestemd op de jongere. Kenmerkend voor één van de woonvormen is dat er niet erg op beheersing van de regels en afspraken wordt gezeten. “*Maar dat we ze niet altijd voor hun gevoel heel consequent uitvoeren, waardoor het ook een beetje vaag wordt.*” (Pedagogisch medewerker, leeftijd onbekend, vorm C)

Gezinshuis

Binnen de gezinshuizen is geen strikte *dagstructuur*, er is ruimte voor spontane dingen. Vanwege de leeftijd en behoeften van de jongeren worden er bij het ene gezinshuis steeds minder *activiteiten* gedaan. Er wordt bij het ondernemen van activiteiten geprobeerd aan te sluiten bij de interesses van de jongeren. Binnen de gezinshuizen zijn er weinig *regels en afspraken*. Een van de professionals geeft aan dat ze niet van de regels zijn, maar dat ze wel een consequente benadering hebben.

Werkklimaat

Residentiële behandelgroepen

De *sfeer in de teams* wordt als wisselend ervaren. De instabiliteit van het team heeft invloed gehad op de sfeer en de professionals geven aan dat ze elkaar nog niet altijd feedback durven te geven. De instabiliteit heeft tevens invloed gehad op de *ervaren werkdruk*, omdat dit voor onrust op de groep heeft gezorgd. Door personeelstekort kon nieuw personeel niet goed ingewerkt worden en was het soms lastig om het rooster rond te krijgen, wat ook weer van invloed was op de sfeer en ervaren werkdruk. Professionals geven aan dat ook de problematiek van de jongeren invloed heeft op hoe zij de werkdruk ervaren. De *aansturing van het team* is wisselend, maar er is vaak een teamleider en gedragswetenschapper bij het team betrokken. Bij een van de organisaties is recentelijk een reorganisatie geweest, welke een grote invloed heeft gehad op de gehele organisatie. Goede werknemers zijn vertrokken en er is een tijd sprake

geweest van onderbezetting.

Kleinschalige voorziening

Ook binnen de kleinschalige voorzieningen is de *sfeer in het team* wisselend. Twee kleinschalige voorzieningen hebben ook te maken gehad met instabiliteit van het team, wat invloed heeft gehad op de sfeer en *ervaren werkdruk*. De andere kleinschalige voorziening geeft aan een stabiel team te hebben met betrokken medewerkers en een goede sfeer. Binnen een van de kleinschalige voorzieningen is tevens sprake geweest van een reorganisatie, welke een grote impact heeft gehad op het team. De *ervaren werkdruk* is per organisatie verschillend en deels afhankelijk van de hoeveelheid personeelsleden per dienst. Daarnaast is de ervaren werkdruk afhankelijk van de problematiek van de jongeren. Binnen een van de organisaties zijn de financiën niet afhankelijk van het aantal bedden, waardoor ze een ruime bezetting qua personeel hebben. Hierdoor hebben de professionals tijd om hun administratie te doen, maar ook om leuke activiteiten met de jongeren te ondernemen. Bij een andere organisatie werkt er altijd één professional per dienst. Zij dienen een uitgebreide rapportage bij te houden, maar als alles op de groep goed loopt is de ervaring van de werkdruk daar goed. De *aansturing van de teams* is wisselend. Het ene team is erg zelfsturend en bij de andere teams is er wel sprake van meer sturing door bijvoorbeeld een teamleider en gedragswetenschapper.

Gezinshuis

Binnen het gezinshuis werken de gezinshuisouders samen. Er is niet gevraagd naar de sfeer binnen het team, aangezien er niet in een team gewerkt wordt. De professional geeft aan dat de werkdruk goed te doen is en dat ze het momenteel “*erg relaxt*” heeft. Voor de *aansturing van het gezinshuis* is er aan het gezinshuis een gedragswetenschapper en praktijkbegeleider gekoppeld.

Conclusie en discussie

Het doel van huidig onderzoek was om meer inzicht te verwerven in de ervaringen van professionals met betrekking tot het pedagogisch- en werkklimaat binnen verschillende vormen van residentiële jeugdhulp. Tevens was het doel van dit onderzoek om na te gaan of er verschillen waar te nemen zijn in het pedagogisch- en werkklimaat binnen de verschillende vormen van residentiële jeugdhulp. Het resultaat dat het pedagogisch- en werkklimaat binnen kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen eerder als positief bechouwd zou kunnen worden, komt overeen met de verwachtingen van het onderzoek.

Ten eerste blijkt uit de resultaten dat professionals binnen de kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen beter in staat zijn om sensitief en responsief te handelen. In alle

vormen willen de professionals uitstralen dat ze naar de jongeren luisteren en proberen ze de jongeren, waar mogelijk, positief te benaderen. Echter, binnen de kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen is meer oog voor een individuele benadering. Uit eerder onderzoek is reeds gebleken dat door de groepsgrootte het binnen de residentiële behandelgroepen lastiger is om zorg op maat te bieden en een individuele benadering te hanteren (Nijhof et al., 2020). Een positieve relatie tussen de professional en jongere is van belang (Harder et al., 2006). Binnen een van de kleinschalige voorzieningen wordt dit principe erg belangrijk gevonden. Deze voorziening heeft deze ruimte doordat zij een ruime personeelsbezetting hebben, waardoor tijd is om te investeren in de band en om activiteiten te ondernemen. Binnen alle vormen geven de professionals aan dat ze ondersteuning bieden bij school en/of dagbesteding. Voor een goed pedagogisch klimaat is het ook van belang om aandacht te hebben voor diverse leefgebieden zoals gezondheid en vrije tijd (Boendermaker et al., 2013). Binnen de residentiële behandelgroep is hier geen ruimte voor. Binnen de gezinshuizen en één van de kleinschalige voorzieningen is hier wel aandacht voor. Dat er bij één van de kleinschalige voorzieningen wel ruimte is om de jongeren te ondersteunen bij sport en hobby's kan verklaart worden doordat er alleen jongeren uit de gemeente geplaatst worden. Deze jongeren kunnen de sport of hobby die ze reeds beoefenden, behouden en hierdoor hoeven professionals dit niet zelf uit te zoeken. Daarnaast laten de resultaten zien dat jongeren zich binnen de gezinshuizen en kleinschalige voorzieningen meer thuis voelen, dan binnen de residentiële behandelgroepen. Dit sluit aan bij eerder onderzoek waaruit is gebleken dat gezinshuizen en kleinschalige voorzieningen zoveel mogelijk een gezinssituatie proberen na te bootsen (Mourits & Addink, 2021). Ook is uit eerder onderzoek gebleken dat jongeren in kleinschalige voorziening de omgeving als huiselijker beschouwen (Van Schie et al., 2020). Wat bij zou kunnen dragen aan een huiselijk gevoel is de positionering van de gezinshuizen en kleinschalige voorzieningen. Deze zijn in een normale woonwijk gepositioneerd, wat een gevoel van normaliteit op zou kunnen roepen bij de jongeren. Aandacht voor normaliteit is van belang voor een kwalitatief goed pedagogisch klimaat (Boendermaker et al., 2013).

Ten tweede laten de resultaten zien dat er in de kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen beduidend meer stabiliteit is met betrekking tot het verblijf van de jongeren. Binnen de residentiële behandelgroepen zijn de groepen leeftijdsgebonden en is het verblijf vaak korter, waardoor het verblijf instabieler is. Professionals geven aan dat de jongeren binnen de gezinshuizen en kleinschalige voorzieningen deze stabiliteit als zeer prettig ervaren. Dit sluit aan bij wat in de literatuur bekend is over het belang van een stabiele leefomgeving, zodat continuïteit in de zorg kan blijven bestaan (Bartelink et al., 2017; Konijn et al., 2019;).

Voornamelijk binnen het gezinshuis is stabiliteit met betrekking tot het ‘team’ waar te nemen. Het is heel duidelijk dat de gezinshuisouders er zijn om voor de jongeren te zorgen. Uit het rapport *Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd* van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd komt naar voren dat de jeugdzorg kampt met een groot personeelsverloop en ziekteverzuim (IGJ & IJenV, 2019). Dit is ook waar te nemen binnen de residentiële behandelgroepen en kleinschalige voorzieningen. Door wisselingen in het team, onderbezetting en reorganisaties is hier minder stabiliteit met betrekking tot het team waar te nemen. Daarnaast is reeds bekend dat jongeren binnen de residentiële behandelgroepen instabiliteit met betrekking tot de professionals kunnen ervaren, wegens een relatief groot team (Nijhof et al., 2020). Op basis van het Kinderrechtenverdrag hebben jongeren recht op continuïteit in de opvoeding (UN General Assembly, 2010). Voornamelijk het gezinshuis sluit hier goed bij aan, doordat hier zowel stabiliteit in verblijf als in opvoeders is.

Voorts blijkt uit de resultaten dat er op verschillende wijzen omgegaan wordt met de autonomie van de jongeren. Binnen alle vormen geven de professionals aan dat ze aan willen sluiten bij de eigen keuzes van de jongere, maar de residentiële behandelgroepen en kleinschalige voorzieningen geven tevens aan dat ze hier niet altijd in mee gaan. Dit sluit aan bij eerder onderzoek waaruit is gebleken dat jongeren binnen de residentiële jeugdzorg soms weinig inspraak ervaren met betrekking tot beslissingen die hen aangaan (Bramsen et al., 2018; Rap et al., 2019). Jongeren hebben echter het recht op een eigen mening en het recht om gehoord te worden in beslissingen die hen aangaan (Comité voor de Rechten van het Kind, 2013). Binnen alle vormen wordt geprobeerd om aan de zelfstandigheid van de jongeren te werken, dit doen ze door middel van taken. Wel geven de professionals binnen de kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen aan dat ze hier nog meer aan zouden willen doen. Uit literatuur is gebleken dat voor de autonomie van jongeren het van belang is dat professionals hen stimuleren om zoveel mogelijk zelf te doen en zelf problemen op te lossen en deze oplossingen en ideeën te respecteren (Jongepier et al., 2010). Vanuit het perspectief van de zelfdeterminatietheorie van Ryan & Deci is autonomie ook één van de drie basispeilers welke vervuld dienen te worden (Ryan & Deci, 2000). Binnen de kleinschalige voorzieningen geven de professionals aan dat er minder aan autonomie wordt gewerkt, wanneer er sprake is van een instabiel team. Ook binnen de residentiële behandelgroep was sprake van een instabiel team, maar zij geven niet aan meer aan zelfstandigheid te willen werken. Dit zou verklaart kunnen worden doordat de jongeren binnen de residentiële behandelgroepen over het algemeen jonger zijn en daardoor minder aan zelfstandigheid werken. Onderzoek vanuit het perspectief van jongeren geeft tevens aan dat jongeren van mening zijn dat ze binnen de residentiële

behandeling niet goed genoeg worden voorbereid om op eigen benen te staan (Bams et al., 2013).

Verder laten de resultaten met betrekking tot ouderbetrokkenheid weinig verschillen zien. Alle vormen geven aan dit een belangrijke component te vinden. Dit sluit aan bij eerder onderzoek waarbij naar voren is gekomen dat betrokkenheid met het gezin een belangrijke component is in de residentiële behandeling van jongeren (Robst et al., 2013). Tevens sluit dit aan bij onderzoek vanuit het perspectief van jongeren waarbij naar voren kwam dat zij aangaven ouderbetrokkenheid belangrijk te vinden (Daamen, 2017). Met betrekking tot de afstand tot het netwerk laten de resultaten ook weinig verschillen zien, deze afstand is erg wisselend. Volgens de meeste professionals is het helpend voor de jongere als het netwerk dichtbij is.

Binnen alle vormen is er in meer of mindere mate sprake van een dagstructuur. Uit de literatuur is naar voren gekomen dat een duidelijke structuur van belang is voor een gevoel van veiligheid en competentie en dat dit jongeren houvast kan bieden (De Lange et al., 2015; Van der Helm et al., 2009; Jongepier et al., 2010). Kenmerkend is wel dat voornamelijk bij de residentiële behandelgroepen een hele strikte dagstructuur wordt gehanteerd. Dit is minder het geval bij de kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen. Ook zijn er binnen de residentiële behandelgroepen meer groepsregels. Binnen de kleinschalige voorzieningen zijn meer individuele regels en afspraken en wordt er niet heel erg op de beheering van de regels en afspraken gezeten. Binnen de gezinshuizen zijn weinig regels, maar hebben ze wel een consequente benadering. Deze resultaten sluiten aan bij eerder onderzoek waaruit is gebleken dat door de grootte van de groep eerder wordt gekozen voor een algemene aanpak en veel regels. Door een dergelijke groepsaanpak kunnen individuele doelen, behoeften, kansen, talenten en uitdagingen soms onvoldoende aandacht krijgen of benut worden, met als resultaat meer voortijdige beëindigingen en overplaatsingen van jongeren dan gewenst (Steege et al., 2016).

Tenslotte laten de resultaten met betrekking tot het werkklimaat zien dat wisselingen in het team veel invloed hebben op zowel de ervaren sfeer van de professionals als de ervaren werkdruk. Aangezien gezinshuizen niet met een team werken, hebben zij hier geen last van. De residentiële behandelgroepen en een aantal kleinschalige voorzieningen hebben te maken gehad met een reorganisatie, wat een enorme impact heeft gehad op de organisatie. Dit sluit aan bij wat in de literatuur bekend is. Wisselingen in het team kunnen zorgen voor onrust en dit beïnvloedt de kwaliteit (Clough et al., 2006). Binnen één van de kleinschalige voorzieningen wordt gewerkt met een vaste financiering en ruime personeelsbezetting. De professionals

ervaren dit als zeer prettig, omdat ze op deze wijze tijd en ruimte hebben om te investeren in de relatie met de jongeren, activiteiten te ondernemen en de administratie te doen. Deze heldere visie zou kunnen zorgen voor betere uitkomsten met betrekking tot de behandeling van de jongeren (Clough et al., 2006).

Implicaties voor vervolgonderzoek en de praktijk

Onderhavig onderzoek geeft inzicht in de ervaringen van professionals met betrekking tot het pedagogisch- en werkklimaat binnen verschillende organisaties binnen de residentiële jeugdhulp. Dit onderzoek geeft inzicht, maar er zijn een aantal beperkingen. Er is sprake van een summiere doelgerichte steekproef. Zo zijn er twee gezinshuizen geïnccludeerd, maar van beide gezinshuizen is maar één interview bruikbaar voor dit onderzoek, aangezien er binnen het gezinshuis niet meer professionals werkzaam zijn. Waarbij voor de vragen met betrekking tot het werkklimaat maar uit één interview geput kon worden. Dit kan een vertekend beeld geven. Tevens is er voor dit onderzoek alleen gebruik gemaakt van kwalitatieve data, waarbij alleen het perspectief van de professional is meegenomen. Het zou interessant kunnen zijn om ook het perspectief van de ouders en jongeren mee te nemen, zodat dit met elkaar vergeleken kan worden. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is dan ook om de ervaringen van het pedagogisch klimaat te vergelijken tussen ouders, jongeren en professionals. Tevens zou ook gebruik gemaakt kunnen worden van kwantitatieve data, zodat de externe validiteit verhoogd kan worden. Een andere limitatie van dit onderzoek is dat er maar door één student is gecodeerd, uit praktische overwegingen. Het is wenselijk om het codeerproces door meerdere onderzoekers te laten doen, omdat daarmee de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid berekend kan worden (Boeije & Bleijenbergh, 2019). Doordat er maar door één student gecodeerd is, is het mogelijk dat er fouten zijn gemaakt of dat informatie anders zou worden geïnterpreteerd als dit door meerdere onderzoekers gedaan zou zijn. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is dan ook om het coderen met meerdere onderzoekers te doen, zodat het codeerproces betrouwbaarder gemaakt kan worden.

Een aanbeveling voor de praktijk is om voornamelijk binnen de residentiële behandelgroepen meer aandacht te besteden aan een individuele benadering, zodat beter bij de individuele behoeften van jongeren aangesloten kan worden (Steege et al., 2016; De Lange et al., 2015). Een aanbeveling voor de kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen is om meer te werken aan de autonomie van de jongeren en jongeren zelf dingen te laten doen en problemen op te laten lossen (Jongepier et al., 2010). De laatste aanbeveling heeft tevens betrekking op de kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen. Doordat kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen beter in staat zijn om een stabiel verblijf te bieden voor de jongeren, zou de

overheid hier meer op in moeten zetten. Kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen kunnen een langduriger verblijf bieden en uit de literatuur is gebleken dat dit het algemeen welzijn van jongeren kan verhogen (Huefner et al., 2018). Daarnaast geven professionals aan dat met een ruime personeelsbezetting en vaste financiering, zij ruimte hebben om aan de band te werken met jongeren, activiteiten te ondernemen en de administratie op orde te houden. Echter is de financiële situatie van veel organisaties penibel (Scheepmaker, 2019). Het verdient dan ook de aanbeveling voor de overheid om meer geld beschikbaar te stellen voor de residentiële jeugdhulp.

Concluderend kan gesteld worden dat gezinshuizen en kleinschalige voorzieningen beter in staat zijn om een positief pedagogisch klimaat te verwezenlijken binnen de residentiële jeugdzorg. Het lukt binnen deze voorzieningen beter om een individuele benadering te hanteren, waardoor de jongeren meer sensitiviteit kunnen ervaren. Daarnaast zijn kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen beter in staat om stabiliteit en continuïteit in de opvoeding te bieden. Door de individuele benadering binnen de kleinschalige voorzieningen en gezinshuizen is er minder sprake van één groepsaanpak, waardoor zij beter kunnen aansluiten bij behoeften, kansen, talenten en uitdagingen van jongeren. Met betrekking tot het werkklimaat is gebleken dat wisselingen in het team en reorganisaties grote invloed hebben op zowel de sfeer als de ervaren werkdruk en dat ook de complexiteit van de problemen van de jongeren een grote invloed hebben op de ervaren werkdruk.

Referenties

- Bakermans-Kranenburg, M. J., van IJzendoorn, M. H., & Juffer, F. (2003). Less is more: Meta-Analyses of sensitivity and attachment interventions in early childhood. *Psychological Bulletin*, *129*(2), 195–215. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.2.195>
- Bailey, K. A. (2002). The role of the physical environment for children in residential care. *Residential Treatment For Children & Youth*, *20*, 15–27.
- Bams, J. W. K., Doelman-van Geest, H. A., Van der Meer, J., & Hoogenboezem, G. E. (2013). *Analyse van nazorgbehoeften van jongeren van 17 jaar en ouder die uitstromen uit jeugdzorg*.
- Bartelink, C., & Baat, M. de (2013). Ook in de jeugdzorg kan een kind veilig hechten. Utrecht: NJi.
- Bartelink, C., ten Berge, T., van Vianen, R. (2017). *Richtlijnen uithuisplaatsingen voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht, Nederland: Nederlands jeugdinstituut.
- Bastiaanssen, I., Kerkhof, L., Addink, A. (2019). *Speerpunten voor residentiële jeugdzorg*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut
- Berridge, D. (2002). Residential Care, In D. McNeish, T. Newman, & H. Roberts (Eds.), *What Works for Children? Effective Services for Children and Families*. Open University Press. 83-104.
- Boeije, H., & Bleijenbergh, I. (2019). *Analyseren in kwalitatief onderzoek (3e editie)*. Boom Uitgevers.
- Boendermaker, L., van Rooijen, K., Berg, T., & Bartelink, C. (2013). *Residentiële jeugdzorg: Wat werkt?*. Utrecht, Nederland: Nederlands Jeugdinstituut.
- Boris, N.W., & Zeanah, C. H. (2005). Practice parameter for the assessment and treatment of children and adolescents with reactive attachment disorder of infancy and early childhood. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, *44*(11), 1206–1219.
- Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ) (2019). *De best passende zorg voor kwetsbare jongeren*. Utrecht: Jeugdzorg Nederland.
- Bramsen, I., Kuiper, C., Willemsse, K. My Path Towards Living on My Own; Voices of Youth Leaving Dutch Secure Residential Care. *Child Adolesc Soc Work J* **36**, 365-380 (2019). DOI:10.1007/s10560-018-0564-2.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, *3*(2), 77-101. doi:10.1191/1478088706qp063oa
- Cashmore, J. (2002). Promoting the participation of children and young people in care. *Child*

- Abuse and Neglect*, 26, 837-847.
- CBS (2022). *Jeugdhulp 2021* Geraadpleegd op 22 oktober 2022 via <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85100NED/stable?ts=1651213309355>
- Christiansen, O., Havik, T., & Anderssen, N. (2010). Arranging stability for children in longterm out of home care. *Children and Youth Services Review*, 32, 913-921.
- Clough, R., Bullock R., & Ward, A. (2006). *What Works in Residential Child Care: A review of research evidence and the practical considerations*. London: National Children's Bureau
- Colling-Vézina, D., Coleman, K., Milne, L., Sell, J., & Daigneault, I. (2011). Trauma Experiences, Maltreatment-Related Impairments, and Resilience Among Child Welfare Youth in Residential Care. *Int J Ment Health Addiction* 0:577-589. DOI 10.1007/s11469-011-9323-8.
- Daamen, W. (2017). *Partnerschap met ouders: wat werkt*. Utrecht, Nederland: Nederlands Jeugdinstituut.
- De Baat, M. & Berg-le Clercq, T. (2013) *Wat werkt in gezinshuizen?*. Utrecht, Nederland: Nederlands Jeugdinstituut.
- De Baat, M., Berger, M. (2018). *Hoe begeleid je kinderen en jongeren met complex trauma in gezinsvervangende woonsituaties? Handvatten voor jeugdprofessionals en pleeg- en gezinshuishoudens*. Utrecht, Nederland: Nederlands Jeugdinstituut.
- De Lange, M., Addink, A., Haspels, M., & Geurts, E. (2015). *Richtlijn residentiële jeugdhulp en jeugdbescherming*. Utrecht, Nederland: Nederlands Jeugdinstituut.
- Department of Health (1998). *Caring for children away from home. Messages from research*. Chichester, England: John Wiley & Sons.
- Dishion, T.J., McCord, J. & F. Poulin (1999). When interventions harm. Peer Groups and Problem Behavior. *American Psychologist*, 54(9), 755-764.
- Docherty, C., Kendrick, A., Sloan, P. & J. Lerpiniere (2006). *Designing with Care, interior design and residential child care*. Edinburgh: Scottish Executive Education Department.
- Gilligan, R. (2000). Adversity, resilience and young people: the protective value of positive school and spare time experiences. *Children and Society*, 14(2000), 37-47.
- Hair, H.J. (2005). Outcomes for children and adolescents after residential treatment: a review of research from 1993 to 2003. *Journal of Child and Family Studies*, 14 (4), 551-575.
- Harder, A.T., Knorth, E.J. & Tj. Zandberg (2006). *Residentiële jeugdzorg in beeld. Een overzichtsstudie naar de doelgroep, werkwijzen en uitkomsten*. Amsterdam: SWP.

- Harder, A.T. (2011), *The downside up? A study of factors associated with a successful course of treatment for adolescents in secure residential care (proefschrift)*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.
- Harder, A.T., (2018). Residential Care and Cure: Achieving Enduring Behavior Change with Youth by Using a Self-determination, Common Factors and Motivational Interviewing Approach, *Residential Treatment for Children & Youth*, 35(4), 317-335, DOI:10.1080/0886571X.1460006
- Harder, A.T., Knorth, E. J., & Kuiper, C. (2020). Algemeen werkzame factoren en specifiek werkzame` elementen in hulp en onderwijs aan uithuisgeplaatste jeugdigen. *Uithuisgeplaatste jeugdigen (1)*, 86–100. SWP.
- Huefner, J. C., Ringle, J. L., Thompson, R. W., & Wilson, F. A. (2018). Economic evaluation of residential length of stay and long-term outcomes. *Residential Treatment for Children & Youth*, 35(3), 192-208.
- IGJ & IJenV. (2019). *Kwetsbare kinderen onvoldoende beschermd*. Utrecht: Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd en Inspectie Justitie en Veiligheid. www.igj.nl/documenten/rapporten/2019/11/08/kwetsbare-kinderenonvoldoende-beschermd.
- Jeugdzorg Nederland (2017). *Monitor Jeugdzorgplus: landelijke rapportage*. Utrecht: Jeugdzorg.
- Jongepier, N., Struijk, M., & Van der Helm, G. H. P. (2010). Zes uitgangpunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Jeugd en Co Kennis*, 4 (1), 9–18.
- Juffer, F. (2010). *Beslissingen over jongeren in problematische opvoedingssituaties. Inzichten uit gehechtheidsonderzoek*. Research Memoranda, 6
- Konijn, C., & Steege, M. van der (2013). *Een beter aanbod voor langdurig uithuisgeplaatste kinderen. De residentiele hulp van Spirit jeugd en opvoedhulp herzien*. Jeugdkennis, Verdieping voor professionals, www.jeugdkennis.nl.
- Konijn, C., Admiraal, S., Baart, J., van Rooij, F., Stams, G. J., Colonna, C., Lindauer, R., & Assink, M. (2019). Foster care placement instability: A meta-analytic review. *Children and Youth Services Review*, 96, 483–499. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.12.002>
- Leipoldt, J. (2021). *Give me the environment that I need: the importance of social climate for the well-being of adolescents in therapeutic residential youth care*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.183547001>
- Lindqvist, E. (2011). Planned treatment and outcomes in residential youth care: Evidence

- from Sweden. *Children and Youth Services Review*, 33(1), 21–27.
<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2010.08.007>
- Ministerie van VWS (2018). *Actieprogramma Zorg voor de jeugd*. Den Haag: Ministerie van VWS.
- Milligan, I., & Stevens, I. (2006). Balancing Rights and Risk. The Impact of Health and Safety Regulations on the Lives of Children in Residential Care. *Journal of Social Work* 6 (3), 239–254.
- Mourits, E. & Addink, A. (2021). *Richting geven aan kleinschalig verblijf. Een plek om zo thuis mogelijk op te groeien*. Utrecht, Nederland: Nederlands Jeugdinstituut.
- Nijhof, K.S., Laninga-Wijnen, L., Mulder, E., Van Domburgh, L., Popma, A. & Konijn, C. (2020) Kleinschalige groepen binnen de jeugdhulp: een eerste verkenning. *Kind Adolesc.* 41 (2), 187-204, <https://doi.org/10.1007/s12453-020-00236-6>
- Rap, S., Verkroost, D., & Bruning, M. (2019). Children’s participation in Dutch youth care practice: An exploratory study into the opportunities for child participation in youth care from professionals’ perspective. *Child Care in Practice*, 25(1), 37-50. <https://doi.org/10.1080/13575279.2018.1521382>.
- Riemersma et al. (n.d.).
- Robst, J., Rohrer, L., Armstrong, M., Dollard, N., Sharrock, P., Batsche, C., & Reader, S. (2013). Family involvement and changes in child behavior during residential mental health treatment. *Child Youth Care Forum*. 42, 225-238.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066x.55.1.68>.
- Scheepmaker, M. (2019). Jeugdzorg onder druk. *Justiële verkenningen*, 45(6), 5-9. <https://doi.org/10.5553/jv/016758502019045006001>
- Steege, M. van der, Wilde, E. J. de, Konijn, C., Holdorp, J., & Broekhoven, R. (2016). *Korter als het kan: onderzoek naar en experimenteren met verkorting van de verblijfsduur van jeugdigen die tijdelijk residentiële hulp nodig hebben* (interne rapportage). Amsterdam: Spirit.
- Stubenbort, K., Cohen, M. M., & Trybalski, V. (2010). The effectiveness of an attachment focused treatment model in a therapeutic preschool for abused children. *Clinical Social Work Journal*, 38(1), 51-60.
- UN General Assembly. (2010, 24 februari). *Guidelines for the Alternative Care of Children: resolution/ adopted by the General Assembly*. Refworld. Geraadpleegd op 7 april 2023,

- van <https://www.refworld.org/docid/4c3acd162.html>.
- Van der Helm, P., Klapwijk, M., Stams, G., & Van der Laan, P. (2009). 'What works' for juvenile prisoners: the role of group climate in a youth prison. *Journal of Children's Services, 4*(2), 36-48.
- Van der Helm, G.H.P. & Hanrath, J. (2011). *Wat werkt in de gesloten jeugdzorg?* Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Van der Helm, G. H. P. (2011). *First do no Harm. Living group climate in secure juvenile correctional institutions.* Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Van der Helm, G., Kuiper, C., & Stams, G. (2018). Group climate and treatment motivation in secure residential and forensic youth care from the perspective of self determination theory. *Children and Youth Services Review, 93*, 339–344. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2018.07.028>.
- Van der Steege, M. (2013). Langdurig opgroeien van uithuisgeplaatste kinderen. *Jeugdbeleid, 7*(1), 23-28. <https://doi.org/10.1007/s12451-013-0005-3>.
- Van Schie, L., Mulder, E., Nijhof, K., Van Domburgh, L., Harder, A., Konijn, C., Kolkman, J., Kranenbrug, M., Lekkerkerker, L. & Popma, A. (2020) *Kleine groepen bij grote problemen: kleinschalige voorzieningen als alternatief voor gesloten jeugdhulp.*
- Vermaes, I.P.R., & Nijhof, K.S. (2014). Zijn jongeren in de Jeugdzorgplus anders dan jongeren in de open residentiële jeugdzorg? *Orthopedagogiek: Onderzoek en Praktijk, 53* (1), 33-46.
- Watts, S., & Stenner, P. (2012). *Doing Q methodological research: Theory, method & interpretation.* California, CA: Sage.
- Whittaker, J. K., Del Valle, J. F. & Holmes, L. (2015). *Therapeutical residential care for children and Youth developing evidence-based international practice.* London: Jessica Kingsley Publishers.
- Wiersma, M. & Van der Kooi, C. (2017). *Alle kinderen kansrijk. Het verbeteren van de ontwikkelingskansen van kinderen in armoede.* De Kinderombudsman.

Bijlagen

Bijlage 1

Tabel 3 Codeboek

Codes	Subcodes	Type	Beschrijving	Voorbeeldcitaten
Sensitiviteit	Benadering van de jongere	Inductief	De wijze waarop de jongeren worden benaderd door de professionals.	<i>“En ik denk dat iedere mentor daar wel heel erg mee bezig is met kijken van wat heeft hij nodig en kan ik dat tot uitvoering brengen en wanneer dat niet kan, hoe kan het dan op een andere manier?” (Pedagogisch medewerker, 22 jaar, vorm A)</i> <i>“Uhm echt in het positieve te zitten, dus daarop ook te complimenteren ondanks dat er ook heel veel dingen niet goed gaan, proberen we toch wel eigenlijk een beetje de nadruk te leggen op wat er wel goed gaat.” (Pedagogisch medewerkers, 31 jaar, vorm B)</i>
	Luisteren	Inductief	De mate waarin er naar de jongeren wordt geluisterd.	<i>“Om ehh uhm nou ja sowieso om ruimte te bieden dat ze naar ons toekomen, allemaal ook dat benoemen enzo, maar ook als we zien</i>

van he er is iets. Dan benoemen we dat ook wel, zo van he volgens mij is er iets met jou aan de hand jongen, als je er met ons over wil praten dan kan dat of kom even nee. Gaan even apart zitten, gaan even een rondje lopen. Of uh bij belangrijke moeilijke gebeurtenissen dat er dan ook even ehh de tijd nemen om even een op een aandacht te geven aan de jongeren, om even iets te doen, afleiding. Ik denk dat we dat op die manier doen.’’ (Pedagogisch medewerkers, 31 jaar, vorm B)

Ondersteuning bij dagstructuur	Inductief	De mate waarin jongeren ondersteuning ontvangen bij hun school, werk, dagbesteding, sport en hobby's.	<i>‘‘Maar het is gewoon super moeilijk om die kinderen te motiveren om te sporten. Ze zijn zo onzeker en ze vinden het zo moeilijk om door te zetten’’(Teamleider, 38 jaar, vorm D).</i>
Huiselijke omgeving	Inductief	De mate waarin er een huiselijke sfeer heerst.	<i>‘‘Uhm we willen wel een huiselijke sfeer creëren maar we noemen ook, we zeggen ook</i>

				<i>niet dat een jongeren hier woont.’’ (Teamleider, 32 jaar, vorm B)</i>
			De mate waarin jongeren zich thuis voelen.	<i>‘‘Maar ja het wordt nooit thuis want je bent niet bij je ouders en je wil bij je ouders zijn. Of de meeste willen bij hun ouders zijn.’’ (Pedagogisch medewerker, 31 jaar, vorm B)</i>
Stabiliteit	Stabiliteit verblijf	Inductief	De mate waarin de jongeren een stabiel verblijf hebben.	<i>‘‘Dat ze in principe zo lang mogen blijven als dat nodig is tot hun achttiende in principe, dus dat ze niet vanuit hier snel doorgeplaatst hoeven te roden. Ze voelen dat ze hier mogen zijn.’’ (Pedagogisch medewerker, 32 jaar, vorm E).</i>
	Stabiliteit team	Inductief	De mate waarin bekend is wie er voor de jongeren is om voor ze te zorgen. De mate waarin er een stabiel team is.	<i>‘‘En ja wij hebben hier zeg maar het bord en die staat altijd accuraat bijgewerkt met plaatjes.’’ ‘‘We hebben geen wisselende gezichten, want he als iemand ziek is dan komt er een vaste collega invallen.’’ Ja wat op dat betreft weten de kinderen altijd precies</i>

waar ze aan toe zijn.’’(Pedagogisch medewerker, leeftijd onbekend, vorm C)

Band tussen de jongeren Inductief De band die de jongeren onderling met elkaar hebben. *‘‘Uhm dus het is verder gewoon goed er is geen ruzie nu. De jongeren hebben eigenlijk geen ruzie, maar het is niet zo dat ze in hun vrije tijd dingen met elkaar ondernemen.’’(Pedagogisch medewerker, 26 jaar, vorm D)*

Autonomie

Eigen keuzes Inductief De mate waarin jongeren eigen keuzes mogen maken en betrokken worden bij belangrijke beslissingen. *‘‘Wat denk je zelf dat het beste is om nu te doen en nee belangrijke beslissingen maak je altijd met jongeren. (Teamleider, leeftijd??, vorm D).*

‘‘Interesse tonen maar we gaan niet bepalen wat ze wel of niet mogen doen zeg maar’’(Teamleider, leeftijd 30, vorm D).

‘‘Maar jongeren weten soms niet wat het

beste voor ze is, maar ik vind het ook heel erg het is ook heel gek dat iemand anders, die jou helemaal niet zo goed kent, daar een keuze over maakt. ‘ (Pedagogisch medewerker, 31 jaar, vorm B)

Zelfstandigheid

Inductief

De mate waarin jongeren gestimuleerd worden tot zelfstandigheid.

‘Zelf dingen proberen, ondervinden en dan gewoon keihard onderuit gaan en dan weer opstaan. Dan word je ook gewoon zelfstandig van.’(Pedagogisch medewerker, 23 jaar, vorm A)

‘Dus daar ben ik wel eens mee aan het worstelen, want aan de ene kant wil je dat kinderen leren om zonder ons te kunnen. Aan de andere kant zijn het nog echt jonge kinderen die het ook verdienen om af en toe vertroeteld te worden en gehaald en gebracht en dan is het wel snel van goh verwennen we ze niet te veel. Denk ik ja weet je dat doen ouders vanuit hun hart ook en dat zijn ook de

dingen die ze juist op hele jonge leeftijd gemist hebben. Dus die wil je ook ergens wel compenseren.’’ (Teamleider, 38 jaar, vorm D).

Eigen plek	Inductief	De mate waarin de jongeren een plek hebben waar ze alleen kunnen zijn.	<i>De een vindt het heerlijk, lekker op de kamer even prikkelarm even in je eigen spullen. Maar een ander die wordt helemaal gek, die gaan malen en nadenken en ehh die kunnen hun gedachtes niet verliezen of kwijtraken en dan worden ze ja knettergek.’’ (Pedagogisch medewerker, 31 jaar, vorm B)</i>

Netwerk

Afstand tot netwerk	Inductief	De afstand tussen de jongere en zijn netwerk.	<i>‘‘Is heel verschillend. Dat ik denk ja, wonen ze dichtbij belangrijke personen. In principe wel, maar zo voelt dat misschien niet altijd voor een jongere.’’ (Pedagogisch medewerker, 31 jaar, vorm B)</i>

Contact met het netwerk	Inductief	De mate waarin er contact is met het netwerk.	<i>‘‘Wel uiteraard in overleg net zoals thuis, daar kan je ook niet zomaar al je vrienden</i>

altijd maar op de bonnefooi laten binnenkomen, maar ja er staan hier dagelijks vriendjes aan de deur. “ (Pedagogisch medewerker, leeftijd onbekend, vorm C)

Ouderbetrokkenheid Inductief De mate waarin ouders worden betrokken bij het maken van belangrijke beslissingen. *“Maar ouders denken, kunnen altijd aangeven en meedenken wat zij belangrijk vinden voor hun kind. En ook wat zij denken wat voor behandeling passend is.”(Gedragswetenschapper, 32 jaar, vorm B)*

Randvoorwaarden Dagstructuur Inductief De mate waarin er een vaste dagstructuur is op de groep. *“Dus dezelfde tijd opstaan en ehmm bij het ehmm de manier ehmm hoe je naar school gaat... Hoe laat je terugkomt van school wat er dan gaat gebeuren en elke woensdagmiddag ga je je kamer schoonmaken.”(Pedagogisch medewerker, 39 jaar, vorm A)*

Ja ik denk dat het [vorm van hulp] in

[wijknaam] gewoon meer is van we kijken wel hoe het komt zeg maar'' (Teamleider, 30 jaar, vorm D).

Activiteiten	Inductief	De mate waarin activiteiten worden ondernomen met de jongeren.	<i>''Ja leuke dingen doen dat is zo belangrijk. Ook voor het contact en voor de ontspanning. Dus dat zou ik eigenlijk wel veel meer willen.''(Teamleider, 38 jaar, vorm D)</i>
Regels en afspraken	Inductief	De mate waarin er regels en afspraken gelden op de groep.	<i>''We hebben wel regels. En we zijn ook weer bezig met een regelboekje. Hebben we ook heel lang losgelaten, want we willen juist dat kijken naar jongeren wat die nodig heeft. Maar we merken ook wel dat het nodig is dat bepaalde jongeren met bepaalde leeftijd een bepaalde bedtijd nodig heeft.''(Pedagogisch medewerker, 37 jaar, vorm B)</i> <i>''Qua hoe ze met elkaar omgaan en met spullen en dingen heb je ook niet zoveel regels en uhm en soms dan ja hoor je oh mag dat niet? Ohh oohh. Je bent zelf ook niet zo</i>

scherp op die regels omdat het niet vaak nodig is. Ik heb vaak zat dat ik op de bank zit een film zit te kijken met die en dan zeg ik hoe laat moet je eigenlijk naar bed? Ik heb echt geen idee, omdat daar al twee jaar lang geen issue over is.’’ (Pedagogisch medewerker, 33 jaar, vorm E).

Werkklimaat

Sfeer in het team

Inductief

De ervaring van de professionals met betrekking tot de sfeer in het team.

‘‘Ja eigenlijk wel heel goed denk ik. Uhm we zijn wel een heel open, dat is wel een open cultuur dus uhm ja dingen zijn wel echt gewoon bespreekbaar uhm we hebben ook bijvoorbeeld na een dienst, dat je ook nog dingetjes na bespreekt uhm dus ja ik heb wel echt het idee dat het een hele fijne open sfeer is die hier heerst.’’ (Pedagogisch medewerker, 29 jaar, vorm C)

Ervaren werkdruk

Inductief

De ervaring van de professionals met betrekking tot de werkdruk.

‘‘Dan merk ik wel dat de werkdruk hoog is en als er dan ook heel veel gebeurt, dan zie ik het gewoon echt even niet meer zitten. En de

andere week dan heb ik hele rustige diensten en dan is het ehh wel weer prima.’’(Pedagogisch medewerker, 26 jaar, vorm B)

Aansturing van het Inductief team

De wijze waarop het team wordt aangestuurd.

“Ja we gaan een beetje naar het zelfsturende toe he.” “Maar eh daar zijn we nog niet echt volgens mij. Je had eerst voor de reorganisatie had je een soort coördinerende, iemand met coördinerende taken per pand of twee panden.” (Pedagogisch medewerker, 37 jaar, vorm D)